

B É T S I

MAGYAR ÚJSÁG.

EZEN NEVEZET ALATT:

MAGYAR KURIR.

1 8 2 9-dik

E S Z T E N D Ő R E.

A' FELSÉGES TSÁSZÁR' ÉS APOSTOLI KIRÁLY'
KEGYELMES ENGEDELMÉVEL.

SZERKEZTETI ÉS KIADJA

MARTON JÓSEF,

a' Bétsi Ts. K. Universitásban a' Magyar Nyelvnek és Literaturának rendkívül
való Professora, Tek. Beregh Vármegyének Tábla Bírája.

Második Féléstendő.

B É T S B E N,
NEMES HAYKUL ANTAL' BETŰJIVEL.

*A Bagoly a Bóltset példája, ki búrha setétben
Vesztegel is lát ott, hol más semmit se vesz észre.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MAGYAR KÜRIR.

Nr. 1.

Indult Bétsből, Pénteken, Július 5-dikán, 1829.

Hadi Tudósítások.

Varsóból Jun. 25-dikán. A' Török tábor, mely 40 ezer emberből állott, egészen széllyelverettetett. Gr. Phalen Generális, a' kire vala bízva, hogy a' futásnak indult ellenséget üzőbe vegye, szerentsésen eljárt a' reá bízott dologban, úgy hogy az sohol magát többé öszve nem szedhette, és tsak egy osztály lovassága verekedhetett el a' Balkánon keresztül Aidosig v. Időszig. A' Nagy Vezér személyét kevés késéroivel együtt tsakugyan megszabadíthatá, és Sumlába viszsza ment. Kozákjaink most is hozák mindenfelől a' foglyokat, elfogott ágyúkat, zászlókat és hadi szereket. A' nyert ágyúk száma már 60-ra megy. A' Törökök vesztesége holtakban 6 ezerre tétetik. Az Oroszok részéről a' Jun. 11-diki ütközetben 1400-an estek el és 600-an sebesítették meg; kik között két Generális van.

Görög Ország.

A' Keleti Kurír (Courrier d' Orient), mely ezelőtt Patrasban nyomtatott, de Már. 12-kén megszűnt, ismét megjelent Május 19-ikén Aeginában nyomtatva és közelebbről hozánk jött (Máj. 28-káról való) levelében ezeket közli:

„Frantzia Marsal Maison Ur, és Gen. Lieutenant Báró Durrieu a' f.H.

20-ikán Modonnál hajóra ülven Frantzia Országba haza indultak. Vételk együtt mégyen Oberster Fabvier is. — Nagy Britanniai Vice Admiralis Malcolm Ur az Ásiai nevű Lineahajóval Máj. 26-ikán az Aeginai Kikötőbe bészállott, de tsak hamar, minekutánna az Admiralis Úra' Görög Országi Elölülővel Conferentziát tartott, ismét (még azon éjjel) elevezett Smyrnába. — Gróf Capodistrias két hónapi távolléte után, mely idő alatt az Orzágnak nagy részét beütazta, Máj. 5-diken tért vissza Aeginába.“

A' Görög Méh (Abeille Grecque) nevű Frantzia Újság, mely eddig Aeginában jött ki, elenyészett.

Orosz Ország.

Sz. Pétervára, Jun. 16-dikán. Frohmann Ur első Követségi Titoknok Bétsben, önnkerésére nyugodalomra botsáttatott, és egyszersmind Status Tanátsosi méltóságra emeltett. — Jun. 15-kén délutáni 3 órákor Robertson Ur (ugyan az a' ki Berlinben tavaly kétszer utazott fel a' levegőbe) egy nagy Balonnal felszállott a' levegőbe. A' Ballon a' Kadétok Heretjéből (Sz. Pétervárában) eresztetett fel, és mintha láthatatlan kezek vitték volna, selemelkedt lassan lassan a' magasságba, míg nem tsak egy kis pontnak látszanék — végre.

elonyeszt. Este 8 órakor szállott le Robertson Úr majd egy métföldnyire a Fő Várostól és már 10 órakor O Exczájánal a Hadi Kormányozónál udvarolt.

Tiflis Máj. 27-kén. Chosrew-Mirsa a Persa Hertzeg szándékozik a városból elindulni, hogy Kesérőivel együtt a Tsászári Udvarhoz, Sz. Pétervárába menjen.

Spanyol Amerika.

Columbia. A háborúnak Peru és Columbia között vége lett. A békeségnek elő-pontjai mindjárt másnap a Tarquii ütközet után (a hol 4,000 Columbiaiak Gen. Sucre alatt, a Péru Generalisnak Lamarnak 8,000 emberből álló táborát megverték) Febr. 27-kén aláíratattak. Ezen elő-békeségnek főbb pontjai ezek: 1) A hadakat mind a két Fél haza bocsátja, és az állandó katonaságnak száma éjszaki Peruban és déli Colambiában, mint békeség idején, 5,000-re határozatik. 2) A két Ország határjainak regulázására egy Biztosság fog kirendeltetni, mellynek sinórmértékül fog szolgálni a hajdani Perui és Új-Grenadai Vice Királyságoknak politikai felosztása a szerént, a mint az 1809-ben állott. 3) Ugyan azon Biztosság számba fogja venni Perunak adósságát a mivel Columbiának tartozik, és ezen adósság 18 Hónapok alatt lefizettetik. 4) Az Ejszak Amerikai egyesült Státusok e jelenlévő Alku-szerzésnek garantizására megfognak kérettetni.

Bolivár Márt. 12 kén Cucubaliban volt, és onnan Escudaba szándékozott menni az említett Békekötésnek végre hajtására. Olmedo Urat külső Ministerré nevezte.

Buenos-ayres Márt. 10-kén. Az itt lévő Anglus Követ kinyilatkozatta, hogy az Argentinai (Buenos-ayresi) Köz Társaságnak Képviseleit egyedül a Santa-Féi Országglószékben esmeri el, és Lavallenak (a ki a fő hatalmat Buenos-ayresben erőszakosan foglalta el s Buenos-ayresnek (melly tartomány magát elsőnek és főnek kívánja tartatni) tekintete és hatalmaskodása ellen protestál. — A háború Buenos-ayres és a többi belső tartományok között elkerülhetetlennek látszik.

Frantzia Ország.

Páris Jun. 22-kén. A minap Royer-Collard Urnak (a Követek Háza Elölülőjének) egy levél ment a kezéhez, mellyben egy Követ, Bonvouloir Úr jelenté, hogy ő a Követségről lemond, s helyette annál fogva, Megyéből más választassék. De midőn az Elölülő a levelet az Ülésben felolvassná, Bonvouloir Úr felállott, hogy ő nem akar lemondani, s ama levélről semmit sem tud. Most a napokban ismét két ilyen költött levelet vett az Elölülő, mellyek közzül az gyik Tardif Urnak, a Calvadosi Követnek, a másik Brusset Urnak a felső Saone Megyei Követnek nevében volt írva.

A Párisi liberalis Újságlevelek (a Constitutionnel, Courrier, Globe Journal des Debats s a t.) nagyon békétlenkednek és lármáznak az ellen a Változtatás ellen, mellyet a Fő Rendek Háza a hajdani Jusztitz Ministernek Számadásos Budgetján tett, az által t. i. hogy egy tikkelyetskét — mellyben a Követek Háza azt végezte, hogy fizessé vissza az Ex-Minister azon Summát (179,865 Frank), mellyet a Justitz-Palotára meg-

hatalmaztatás nélkül felépíttelett, — belőle kihagyatott. A' Közönségigen kíváncsi látni, mi lesz a' dologból, és miképpen fogja venni a' Követek Háza a' Fő Rendeknek ezen tselekedetét. De alkalmasint bele telik két hét, míg ez a' Követeknél (a' kikhez a' tett Változtatás által fog küldetni) szóra jö.

A' Spanyol Status-leveleknek betse a' Párisi Börzén naponként alább alább száll; a' mi, hihetően annak a' következése, a' miközlebb a' Parlamentbentben történt. (Lásd M. K. 52 szám) Zugarti Úr a' Spanyol Fő-Consul a' Moniteurben és a' többi Újságlevelekben a' következő Nyilatkoztatást hirdetteti: „A' Spanyol Országi General-Consul ezenel bizonyossá teszi a' Közönséget, hogy mind az, a' mit sok Frantzia Újságvelek a' Spanyol Renteokról hirtelnek, merő hazugság. A' Spanyol Országlószék erről közlebb a' meggyőződésig elégséges Világosítást fog adni (Aláírás) Petro Ortiz de Zugarti.“

Toulonban a' tengerikészületek Algir ellen folyvást nagy serénységgel tetnek. — Erre nézve egy Touloni Újsághól (az Avisoból) a' következő elmékedést közöljük: „Minden tudja az Algirral való öszveháborodásunknak eredetét. Eleinte a' Dey sokkal kisebb megátalkodottságot mutatott mint később, és az Országlószék könnyen végét szakaszthatta volna a' pernek. De arra, a' kívántatott volna meg, hogy vizsgálják meg elébb a' dolgot, minekelötte elválálnak a' megsértetést Frantzia Ország részére, egy olyan esetben, midőn a' Frantzia Consul egy idegen Státusnak nevében állott elő. Esméretes a' Deynek felelete, mellyet adott a' Ministeriumnak midőn egykor véle alkudozásra akart lépni „hogy Duval Úr (a' Frantzia Consul) nem adta meg néki azt a' tiszteletet, mellyel nékie mint Fejedelemnek tarto

zott, még pedig egy olyan esetben, mellyben nem Frantzia Ország dolga forgott fel; 's hogy ő (a' Dey) felindulásában, midőn Duval Úr a' Palotát készűlne ott hagyni, talán-akarátja ellen meglegygyintette a' Pálmalevével, mellyet legyezőül kezében tartott, 's ő nem is hitte, hogy a' Frantzia Agenst sérti meg.“ Ez a' beszéd eléggé megmutatja, hogy nem volt elenyészve minden reménység az öszvehékálléshez. De az Ex-Ministerek jobbnak ítélték Algirt bérekeszteni; egészen mást várván ezenlépéstől, mint a' mit a' józan ész előre megmondott; 's ügyetlenségeket azzal koronázták meg, hogy Duval Urat az Admirális Hajóra rendelték, egyedül ötöt hatalmazván meg az Alkudozásokra. Collet Úrnak (az Admirálisnak) tsak a' tengeri erőn volt hatalma. Ez a' vitéz Admirális kétség nélkül egyedül a' számtalan bosszúságban és bajban holt meg. Ha, a' mint ő tanátsolta, nem terjeszkedtek volna többre az Algiri Deyjel való barátságunk félbe szakasztásán kívül; és egyébaránt az Algiri Kereskedőhajókat nem bántották volna 's tsak a' rablőhajókat büntették volna: úgy sokkal hamarébb engedett volna a' Dey, mert akkor nem lett volna szüksége a' Beduinokra, kiket a' belsőbb tájékokról segítségre hívott. Maga Duval Úr is ebben a' gondolkozásban volt. De azomban midőn már nem lehetett reményleni a' Pernek alkudozás által való elintézését, akkor hatalmasabb eszközökkelletett volna mindjárt nyúlni; az az: 25—30 ezer embert oda küldeni. Jól tudjuk mi, hogy az ilyen meszsze Expeditiók nagyon költségesek, de a' Kereskedés haszna azt kívánja, hogy a' dolog igazittassék el; és talán, ha az eddig való Blokadera tett költségeket mind felszámolnók, még többre mégyen az apródonként ki adott summa, mint a'

mennyi egy ilyen Expeditióra megkívántatik. — Közönségesen kételkednek felőle, hogy a' mostan készülő Expeditionnak és Algir-lövöldöztetésének az a' foganatja lenne, a' mit a' Ministerium látszik tőle reményleni. Azonközben sokan úgy vélekednek, hogy ez a' készüllet a' Deyjel való pernek közelgető végét jelenti, és a' Ministerium az Ágyúk durrogásával az arany pengését akarja eltitkolni, mellyel ezen Despotának barátságát meghódítja. — Hire bízza a' Ministerium ezen Expeditionnak vezérlését? még nem tudjuk. Némellyek azt hiszik, Rigny Úrra; de hihetőbb, hogy ezen Admirális örömelebb vissza megyen elébbeni helyére (a' Levantera), mint sem egy ilyen bombardírozásnak vitélet felvállalja, mellynek sikerét ő sokkal jobban, mint más akárki, elláthatja. Mások Bretonniere Urat gondolják, hogy elnyeri a' Kommandot. Minden esetre megfogja ezen Expedition Európá elött bizonyítani, hogy a' Frantzia tengerikatonaságnak és Artilleriának bátorsága és vitézsége semmi környülállások között nem hanyatlík.

A' Követek Házának a' f. H. 15-dik 16-dik, 17-dik és 18-dik napjain tartott Üléseiben folytattatott a' Belső Minister Budgetja felett való tanátskozás, és annak minden pontjai, némelly tsekély levonásokkal, meghagyattak. A' 18-iki Ülésben, midőn a' Budgetnak az a' pontja jött elő, mellyben a' Megyék Fő Tisztjeinek (Praefect) fizetésére menő summa volt feltéve, Generális Sebastiani (Korszikai Követ) alkalmatosságot vett a' Korszikai Fő Ispány hibás hírtelenkedésének előhozására, a' ki Russi és Galotti Nápolyi szökevényeket (l. M. K. 52 szám) a' Nápolyi Hajónak kiadta, és egyszersmind a' Ministereknek nagy hibául tulajdonítá, hogy Frantzia Ország méltóságát megsértő leereszkedésből, ket-

embernek életét könnyelműleg kockára tette. Martignac Úr (a' Belső Minister) így felelt: „Oct. 15-kán 1828 jelentést tett a' Nápolyi Követ a' Külső-Ministernél, hogy Salernóból egy a' Capozzoli Bandájából való haramja társaság Frantzia Országba futott, és három egymás után írott levelekben a' szökevényeknek kiadattatását kívánta. A' Frantzia Országloszék a' közönséges alap-törvényekhez, mellyek szerént tsak a' polgári vétségekben adattatnak ki a' szökevények, tartotta magát; és én Nov. 16-kán azt adtam válaszul, hogy én azokat tsak abban az esetben fogathatom el és adathatom ki, ha vétségek igazán haramjaskodásban áll. Az alatt elérkeztek a' Nápolyi szökevények Korszikába. A' Nápolyi-Követ nem szűnt meg a' Kiadattatást sürgetni, és midőn a' Frantzia Országloszék törvényes Documentumokat kívánna a' szökevényeknek vétségéről látni, általküldött a' Követ a' f. E. Febr. 24-kén némelly Documentumokat, mellyek szerént a' szóban forgó személyek egy fegyveres Bandához tartoztak, melly Salerno körül sok erőszakoskodást követett el, és pénzt rablott. Erre Márt. 26-kán parantsolatot adott az Országloszék a' Korszikai Fő Tisztnek, hogy a' két szökevényt adja ki; a' ki őket April. 26-kán Bastiába vitette. Ekkor Galotti egy Esedezőlevelet nyújtott elő, mellyben előadta és megvilágosította, hogy ő pusztán politikai vétségéért üldöztetik. Az Országloszék mihelyt ezt az Esedezőlevelet vette, kétsége támadván a' Követ által előmutatott Documentumok felől, és ezen kétséget szentnek tartván, egyszerre parantsolatot bocsátott Korszikába a' Kiadattatásnak felfüggesztésére. De késő volt; a' kiadás már ekkor megtörtént. Irtunk egyszersmind a' Nápolyban lévő Frantzia Agensnek, hogy a' nevezett személyeket kerje vissza, és hogy a' levél későn ne

találjon érkezni, rendkívülvaló Kurirtól küldöttük Nápolyba, kinyilatkoztatván a' Nápolyi Országlószeknek, hogy tovább nem mehet a' Népek jussa megsértése nélkül, és hogy mi vissza kívánjuk a' foglyokat, ha azok pusztá politikai okokból üldöztetnek.“

Ez a' történet bő materiát adott a' Párisi Újságleveleknek. A' liberalis Újságok rettenetes dolognak kiáltják, hogy Galotti a' kinek minden bűne abban áll, hogy hazájának Constitutiót kívánt, Frantzia Országtól üldözőinek kiadattott. Az úgy nevezett Apostoli Újságok (Gazette, Quotidienne) így okoskodtak: „Egy gyikos, egy tolvaj, 's más, a' kinek tette a' Természetitörvénynek megromlásán épül: az egész föld kerekégen üldöztetik, és az ilyen gonosztévőket a' Nemzetek költsönösen kiadják, ne hogy a' büntetellenségnek reménysege a' gonosz tévőknek bátorítására szolgáljon. De, ha az egyes embereknek gyilkosai, rablói 's a' t. kiadattatnak: a' Társaságok és Státusok ellen fenekedő Partosok és Öszveesküdték mi jusson kívánhatnak idegen Országokban szabad menedék helyet? 's a' t.

Ejszaki Ámérika.

Philadelphia Máj. 21-kén. Az új Elölülő Gen. Jakson folytatja a' Tisztviselőknök hivataljokból való elküldését, és azoknak helyébe mind olyanokat nevez, a' kik az ő hozzá való ragaszkodásokról esmeretesek. — Az Austriai Kereskedőhajók, egy mostanában kihirdetett Nyilatkoztatásnak értelme szerént, ezentúl éppen azon feltételek szerént bősáttatnak bé az Ejszak-Amérikai Kikötőkbe, mellyek mellett más szövetséges Nemzeteknek hajói oda járnak. — Az Egyesült Státusok és Anglia között felforgó Határ-per, és az azt illető papírok, a'

választott Köz-Bírónak a' Hollandiai Királynak a' jövő 1830 Eszt. Jan. 1 napján fognak elébe terjesztetni.

Burkuss Oroszág.

Berlin Jun. 20-kán. Az Orosz Követ Gróf Alopeus tegnap nagy Bát adott Ő Felségének az Orosz Tsászárnénak tiszteletére. — A' Király, Gróf Diebits Orosz Generálist a' mostani háborúbeli Fő Vezért a' Fekete sas Vitezi Rendjének tizmjelével megajándékozta.

Boroszló Jun. 18-kán. A' vízáradás Sileziában tetemes károkat okozott a' Hidaknak és tsinált Útának elrontása által, mellyet a' szántó földeknek elboríttatása és az e'képpen támadt veszedelmes párájú tavaknak dögletes kigözlöngése nem kevéssé nevel. Illyen áradásra ember nem emlékezik. A' víz állása nálunk, ámbár már apadt a' víz, még most is 21 láb és 10 ujj.

Magyar és Erdély Ország.

N. Szébenből Jun. 20-dikán. Oláhországban a' pestises nyavalya mind inkább terjedvén, hogy Hazánk ezen fenyegető veszedelemtől megmentessék, mind az ország' véghelyein örképpen álló katonaságnak, mind az Alsó Fejér, Thorda, Kolos, Doboka Vármegyékbeli, Háromszéki, és Szében Széki, továbbá a' Fogaras, Brassó, és Besztercze kerületbeli, polgári Tiztségeknök megengedettett a' legrövidebb törvénytartás (Standrecht) az egészség végett húzott lineának általhágói ellen, a' f. h. 18-dikától kezdve mind addig, míg meg nem bizonyosodik, hogy a' pestistől többé nem lehet tartani. Minthogy továbbá az ide való Hadi Kormánysekk jelentéstett, hogy Moldovánök némelly megyéiben a' marhadög uralkodik, felsőbb helyről az

a' rendelés tétetett, hogy minden szarvas marha, mellyet ezen vidékről hajtának bé, 10 napí tisztulás alá vetlessék.

Munkáts Jun. 13-dikán. Mai napon temettetett itt el Fő Tisztelendő Olvasó János Úr, a' Munkátsi Káptalannak Kánonokja. A' megboldogult született Balsán Szabolts Vármegyében 1762 esztendőben, a' Bétsi Barbareumban végezvén Theologiai Cursusát, 's felszentelődvén mindjárt a' Mármarosai Vicariushoz rendeltetett segéd Társául (Coadjutor Vicariális). Két esztendő múlva N. Károlyi Parochus lett, a' hol ékes Szóllásának most is fenn van emlékezete.

De itt sem lehetett hosszúság ideig, mert a' Bétsi Sz. Barbara Templom mellett megüresedvén a' Káplányi hivatal, oda küldtetett, melly hivatalban 1795-től egész 1804 ig magát folyvást megküloböztette.

Nagyobb hasznára, és ditsőségére volt a' Megyének, midőn 1805 esztendőben Bétsi Parochus, és tiszteletbeli Canonok lett, és hivatalját egész 1812-ig folytatta. Melly esztendőben valóságos Kánonoknak kinevezetvén haza tért és Seminarium Rectora lett. De itt sem lehetett állandó, mert 1816 esztendőben Eperiesi Vicariussá Ő Felsége által kegyelmesen kinevezetvén, ottan a' Megyét négy esztendeig Kormányozta. — 1820 eszt. ben vissza jött a' Munkátsi Káptalan kebelébe, itt mindjárt más esztendőben szerentséllen tsapást szenvedett, midőn tudniillik a' lovak által elragadtatván a' kotsiból kiugrott, és az egyik

lába ketté tört, 's másfél esztendei betegségében a' türelemességnek példája volt.

Junius 11-dikén kemény hideglelés jöven reá, kevés órákig tartott szenvedése után világi mulandó életét örökkévalóval váltotta fel.

Valamint élteben az emberiségnek hasznos vala, úgy halálával is a' köz jóról el nem felejtkezett, mert jeles Könyvtárának felét a' Munkátsi Püspöki Bibliothékának hagyta testamentomban, felét pedig az Eperjesi Bibliothékának ajánlotta, mellyet Tekintetes Kováts János Úr Egri születésű érdemes Hazánk fia talp kövestől fundált, 's állandó jövedelemmel meg is ajándékozott, és a' melly nemes tselekedete által magának örökös emlékezetet a' köz jónak állandó hasznót szerzett.

A' pénz folyamata Július 5-dikán;
közép árr:

A' Státus' 5p. Centes Obligázióji	98 7/8
Az 1820-béli sorsosok,	—
Az 1821-béli hasonlók,	125 1/4
Bétsvárosa 2 1/2 p. Centes Bankó Obligázióji, 55 1/8 for. keltek, mind Conv.	
A' Bank-Aktziák keltek 1107 forinton Conv. Pénzben.	

Béts. Felsőégi meghatározás szerént a' f Július hónapban minden félezemlyét és kenyeret nagyobbra tartoznak a' kenyérsütők szakasztani és sütni, kiszabott áron, mint a' mekkorák a' múlt hónapban voltak. A' marha hús fontja 8 ezüst, vagyis 20 váltó krajtzáron meg-hagyatott.

A' mai Újság mellett küldjük az Olvasó Könyvtárnak 10-dik árkusát, és az ezen első félesztendei Toldalékhoz tartozó Borítékot.

Szerkeztető és Riadó M á r t o n J ó s e f, Professor. (Untere Bäcker-Strasse Nro 742.)

Nyomató Haykul Antal. (Obere Bäcker-Strasse Nro. 752.)